

ต ปัจจัย ประกอบกับธาตุมี ฐ และ ฏ เป็นที่สุด

ธาตุมี ฐ และ ฏ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ทฐ แล้วลบที่สุดธาตุ.
 พุทฺโธ รู้แล้ว. พุทฺ ธาตุ ในความรู้อ.
 สุตฺโธ หมตจจดแล้ว. สุตฺ ธาตุ ในความหมตจจด.
 สิทฺโธ สำเร็จแล้ว. สิทฺ ธาตุ ในความสำเร็จ.
 ปฏิวิทฺโธ อันเขาแทงตลอดแล้ว. ปฏิ+วิทฺ ธาตุ ในการแทงตลอด.
 กุทฺโธ โกรธแล้ว. กุทฺ ธาตุ ในความโกรธ.
 รุทฺโธ อันเขาปิดแล้ว. รุทฺ ธาตุ ในความกั้น.
 ลทฺโธ อันเขาไต่แล้ว. ลทฺ ธาตุ ในความไต่.
 อารทฺโธ อันเขาปรารภแล้ว. อา+รทฺ ธาตุ ในความเริ่ม.

อกัมมธาตุ

- ประกอบกับอกัมมธาตุ เป็นภาววาจก และกัตตุวาจก
 ภาววาจก เช่น สตุเตน สุตฺธ (อันสัตว์ หมตจจดแล้ว)
 กัตตุวาจก เช่น สตุโต สุตฺโธ (อ.สัตว์ หมตจจดแล้ว)
- ประกอบเหตุปัจจัย คือ เณ, ฌย, ฌาเป, ฌาปย เป็น
 เหตุกัมมวาจก (อกัมมธาตุ+อิ+เหตุปัจจัย+ต)
 -เหตุกัมมวาจก ปุคฺคเลน อตฺตา โสธาปิโต.
 (อ.ตน อันบุคคล ให้หมตจจดแล้ว)

สกัมมธาตุ

- ประกอบกับสกัมมธาตุเป็นกัมมวาจกเท่านั้น
 -กัมมวาจก สามเณเรน ฐโม ปฏิวิทฺโธ.
 (อ.ธรรม อันสามเณร แทงตลอดแล้ว)
- ประกอบเหตุปัจจัย คือ เณ, ฌย, ฌาเป, ฌาปย
 เป็นเหตุกัมมวาจก (สกัมมธาตุ+เหตุปัจจัย+อิ+ต)
 -เหตุกัมมวาจก เณเรน สามเณร ฐโม ปฏิเวทิตโต.
 (อ.ธรรม อันพระเถระ ยังสามเณร ให้แทงตลอดแล้ว)

วิธีแปลกริยาक्तिที่มี ต ปัจจัยเป็นที่สุด เมื่อเข้าสมาส

๑. บทที่ประกอบด้วย ต ปัจจัยอยู่หน้า คำนามนามอยู่หลัง ไม่มีอัญญ-บท แปลว่า ผู้.... อัน....ตัว.....
 เช่น   สุทฺธสฺสโต (อ.สัตว์ผู้หมดจดแล้ว)
           สิทฺธสฺสโต (อ.ประโยชน์อันสำเร็จแล้ว)
           กุกฺกจฺจิตฺตํ (อ.จิตดวงโกรธแล้ว)
           ลทฺทฐนํ (อ.ทรัพย์อันอันตนได้แล้ว)

๒. บทที่ประกอบด้วย ต ปัจจัยอยู่หน้า คำนามนามอยู่หลัง มีอัญญบท- แปลว่า มี....
 เช่น   สุทฺธสฺสโต โลโก (อ.โลก มีสัตว์ผู้หมดจดแล้ว)
                   สิทฺธสฺสโต ชโน (อ.ชน มีประโยชน์อันสำเร็จแล้ว)
                   กุกฺกจฺจิตฺโต ปุริโส (อ.บุรุษ มีจิตอันโกรธแล้ว)
                   ลทฺทฐนา อิตฺถิ (อ.หญิง มีทรัพย์อันได้แล้ว)

๓. บทสมาสที่ย่อบทที่ประกอบด้วย ต ปัจจัยทั้งสองบท แปลว่า ทั้ง....ทั้ง.....
 เช่น   ลทฺทลทฺทํ   ทั้งได้แล้วทั้งได้แล้ว
                   สุทฺทสิทฺทํ   ทั้งหมดจดแล้วทั้งสำเร็จแล้ว

๔. บทสมาสที่มีนามนามอยู่หน้า บทที่ประกอบด้วย ต ปัจจัยเป็นที่สุดอยู่หลัง ส่วนมากเป็นตัปฺปฺริสสมาส บทหน้าต้องแปลออก ายต-นิบาต มี ทุตฺติยาวิภคฺติเป็นต้น (ยกเว้นฉฺฉฐฺฐวิภคฺติ) ทั้งนี้ จะเป็นวิภคฺติอะไร ขึ้นอยู่กับความหมายของธาตุว่าเรียกว่าคำเชื่อมว่าอะไร
 เช่น   ธมฺมปฺยฺตุโต   ประกอบทั่วแล้วในธรรม
                   ธมฺมฉฺฉฐฺฐโต   ผู้ตั้งอยู่แล้วในธรรม
                   ราคาภิกฺกโต   อันระคะครอบงำ

แบบฝึกหัดท้ายบท

จงแปลเป็นภาษามคธ

๑. อ.ภิกษุ ย่อมเห็น ซึ่งสามเณร ผู้มีธรรมอันแทงตลอดแล้ว ฯ
๒. อ.ภิกษุ เข้าไปแล้ว สู่หมู่บ้าน มีมุนษย์อยู่แล้ว เพื่อก่อนข้าว ฯ
๓. อ.ธิดา เห็นแล้ว ซึ่งโจร เป็นผู้มีความรักเกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็น ฯ

จงแปลเป็นภาษาไทย

๑. กสโก รตนปสนนฺ อูปาสกํ ปสฺสตี ฯ
๒. เถโร นิริยนิพฺพตฺตํ สตฺตํ สนฺตํ คโต ฯ
๓. เถโร นิพฺพตฺตสฺตฺตํ นิริยํ คโต ฯ